liku keskuse tekkimise tunnus on pudukaupluse paiknemine sinna rajooni, millele hiljem liitub kirjutusmaterjali-kauplus ja rajooni edasi arenedes — ka rohu- ja värvikauplus.

Nende kohalike keskuste tekke eeltingimuseks on esijoones küllaldane rahvaarv või ka selline elanikkonna koostis, kellel on nõuded vastavate eriäride läheduse järele. Kolmanda mõjutava põhjusena esineb küllaldane kaugus ärilast, seega vastavaist suuräridest, kuhu liitub veel soodus asukoht. Mis puutub sellise kohaliku ärikeskuse suurusse äride arvult ja koostiselt, siis siin peamiseks mõjutavaks teguriks on rahvastiku tihedus ja küllaldane kaugus lähemaist spetsialiseerunud suuräridest.

Võrreldes kohalikke keskusi omavahel leiame, et igas keskuses vältimatult esineb pagar, pudukauplus, liha- ja vorstikauplus, kiosk, toiduainete-kauplustest rääkimata. Edasi järgnevad kirjutusmaterjalikauplus ja rohu- ning värvikauplused. Säärane kindel äride koostis moodustab usaldusväärse lokaalse tähtsusega keskuse leidmise viisi.

Kandes kaardile nii ärila kui ka lokaalsed keskused, saame huvitava pildi, nimelt lokaalsed keskused paiknevad ringina ümber ärila.

Seega ilmneb siin sama pilt, mida võidakse tähele panna linna mõjualusel tagamaal seal leiduvate iseseisvate kesksete asulate — abitsentraalide — näol, mis kõik on sõltuvuses tsentraalsest asulast. Olgu siinkohal lühidalt puudutatud seda küsimust tagamaa ulatuses, et püüda hiljem näidata sama nähtuse kujunemist ka Tartus, kuna nähtuse üldistamiseks on töötletud materjal väga väike.

Tsentraalseid süsteeme Eesti ulatuses on uurinud E. K a n t. Prantsuse autoreist olgu nimetatud G. C h a b o t, ameeriklasist — D i c k i n s o n kui käepärast olev, vihjeid sellele leidub ka P a r k'i ja B u r g e s s'i korduvalt mainitud töös, kuna rohkearvulistest Saksa autoreist olgu vaid mainitud S. G. K o h l.

Siinkohal olgu lühidalt esitatud G. Chabot' konstruktsioon, milleni ta jõudis uurides Pariisi, Lyoni ja Dijoni mõju ja millise konstruktsiooniga sarnanevad ka teiste autorite omad, kuigi järeldatud iseseisvalt.

Chabot' järgi ümbritsevad linna kolm vööd 1) vahetu ümbrus, 2) naabrus ja 3) kaugtagamaa, mis varustab linna ja kuhu tekivad oma keskused, sõltuvuses aga tsentraalsest asulast. Sageli esineb perifeerial asuvate asulate ja tsentraalse asula vahel veel rida vahemisi väiksemaid asulaid, mis kõik on tsentraalse asula trabandid. Kohl väidab, et need olenevad asulad keskusest asuvad ringkujuliselt sama kaugusel, kus-

Tartu IV, lk. 279